

Toelichting op de aanwijzing tot gemeentelijk monument Jacob Catslaan 7

Erfgoed Haarlem / 06-02-2020

- 1. Samengevat: de cultuurhistorische waarden op hoofdlijnen**
- 2. Beknopte beschrijving en waardering van het pand**
- 3. BIJLAGE Toelichting op de waardering**



Jacob Catslaan 7

1 Samengevat: de cultuurhistorische waarden op hoofdlijnen

- *Cultuurhistorische waarde:* Het pand behoorde tot de bijgebouwen van buitenplaats Bosch en Hoven en vertelt een belangrijk deel van het verhaal van de buitenplaatsencultuur, waarin de buitenplaats zichzelf voor een groot deel draaiende hield met behulp van boerderijen, nutstuinen, boomgaarden en weidegronden, specifiek ook bollenteelt.
- *Algemene historische waarde:* De bouwperiode van het pand wordt nu ingeschat op tweede helft 19^e eeuw en kent derhalve een hoge ouderdom. Nader bouwhistorisch onderzoek kan hier uitsluitsel over geven.
- *Hoge zeldzaamheidswaarde:* Waar koetshuizen en dienstwoningen van verdwenen buitenplaatsen vrij algemeen bewaard zijn gebleven, zijn 19^{de}-eeuwse stalgebouwen als onderdeel van een buitenplaats uiterst zeldzaam
- *Redelijke gaafheid:* Het pand is in hoofdvorm- en opzet redelijk gaaf behouden gebleven.

Samenvatting Waardering:

Het pand vertegenwoordigt een **hoge cultuurhistorische waarde** vanuit de geschiedenis van de buitenplaatscultuur en geldt als **vrij gaaf behouden** voorbeeld van een functioneel dienstgebouw (rundveestall annex dienstwoning) behorend bij de buitenplaats, en kent als zodanig een **hoge zeldzaamheidswaarde**. Op basis van deze waarden wordt het pand aangewezen als gemeentelijk monument.

Nader bouwhistorisch onderzoek wordt aanbevolen.



2 Beknopte beschrijving en waardering van het pand

Beknopte bouwgeschiedenis Jacob Catslaan 7

De aanname is dat het pand in de tweede helft van de 19^{de} eeuw gebouwd is als rundveestal en die functie ook tot het opheffen van de buitenplaatsfunctie in 1919 als zodanig heeft gehad. Nader onderzoek zal kunnen uitwijzen of het een stalgebouw met dienstwoning betrof. Na de eigendomswissel bij de grote verkoop in 1919 werd het stalgebouw in 1922 verbouwd door een particulier uit Haarlem; het langgerekte pand werd verbouwd tot bollenschuur annex autostalling en een timmermanswoning. De hoofdvorm is echter nog identiek aan de situatie op de kaart van 1919. In 1977 nog enkele moderniseringën zijn uitgevoerd, waarbij onder andere de houten geveldelen werden geïsoleerd en de kapconstructie versterkt.

Beknopte beschrijving Jacob Catslaan 7

Het opmerkelijke pand bestaat uit een langgerekte bouwmassa met één bouwlaag en een zolderverdieping onder een haaks op de straat liggend zadeldak met rode pannendekking en houten windveren. De kap is in de lengte verbonden met een topgevel met steekkap, boven een iets breder achterste bouwdeel. Er zijn houten bakgoten met dito klossen. De diverse topgevels en de bovenste gevelstroken zijn verlevendigd met gepotdekseld houtbeschoot. Verder zijn de gevels in cementpleister beraapt. In de op de straat gerichte kopgevel bevindt zich een forse ingang met een dubbele deur. Verder zijn er diverse zij-ingangen en vensters. Aan de zuidkant zijn er diverse dakopeningen toegevoegd, alsook een balkon.

Beknopte waardering

Het pand onderging enige vernieuwing maar het authentieke karakter is zeer goed herkenbaar gebleven. De architectuurhistorische waarde is gemiddeld, echter vanuit de cultuurhistorische waarden is het pand van grote betekenis als representatief voorbeeld van een functioneel dienstgebouw behorend bij een buitenplaats, dat in tegenstelling tot koetshuizen en koepeltjes de meer bedrijfsmatige kant van de buitenplaatsencultuur vertegenwoordigt. Dit kan zeldzaam genoemd worden. Het object valt op door de oorspronkelijke vorm en bouwmassa, die het karakter van stallengebouw uit de 19^e eeuw nog altijd zeer duidelijk afleesbaar houdt. Daarbij illustreert de huidige verschijningsvorm met bollenschuur ook het latere gebruik van de gronden in deze streek.

Nader bouwhistorisch onderzoek is aan te bevelen.

Op basis van de nu bekende waarden is een aanwijzing tot Orde 1 (gemeentelijk monument) van toepassing.

3 BIJLAGE: toelichting waardering en bouwgeschiedenis

Toelichting Cultuurhistorische waarde

Het pand aan de Jacob Catslaan 7 is vermoedelijk gebouwd in de tweede helft van de 19^{de} eeuw. Het langgerekte bouwwerk was een bijgebouw van landgoed Bosch en Hoven, een groots opgezette, van oorsprong 17^e-eeuwse buitenplaats aan de Heereweg.

Een groots opgezette buitenplaats als Bosch en Hoven omvatte meer dan enkel een imposant hoofdhuis met fraaie tuinen, een koetshuis en enkele dienstwoningen. De buitenplaats was voor een groot deel zelfvoorzienend en al sinds de eerste fase in de 17^e eeuw voorzien van moestuinen, boomgaarden, akkers en een eigen veestapel. Hoewel hun eigenaren meestal alleen in de zomer op de buitenplaats verbleven, was het de bedoeling dat de buitens als het ware in hun eigen onderhoud voorzagen. De agrarische functies waren bedoeld om de boel draaiende te houden. Deze functionele kant van de buitenplaatscultuur kent veel minder restanten dan de bouwwerken met meer representatieve waarde, zoals de koetshuizen en theekoepels. Niettemin is het cultuurhistorisch belang van de functionele gebouwen onmiskenbaar. Zij vertellen een belangrijk deel van het verhaal van de ooit bloeiende buitenplaatsencultuur, waarin de buitenplaats zichzelf voor een groot deel draaiende hield met behulp van boerderijen, nutstuinen, boomgaarden en weidegronden, later specifiek ook bollenteelt.

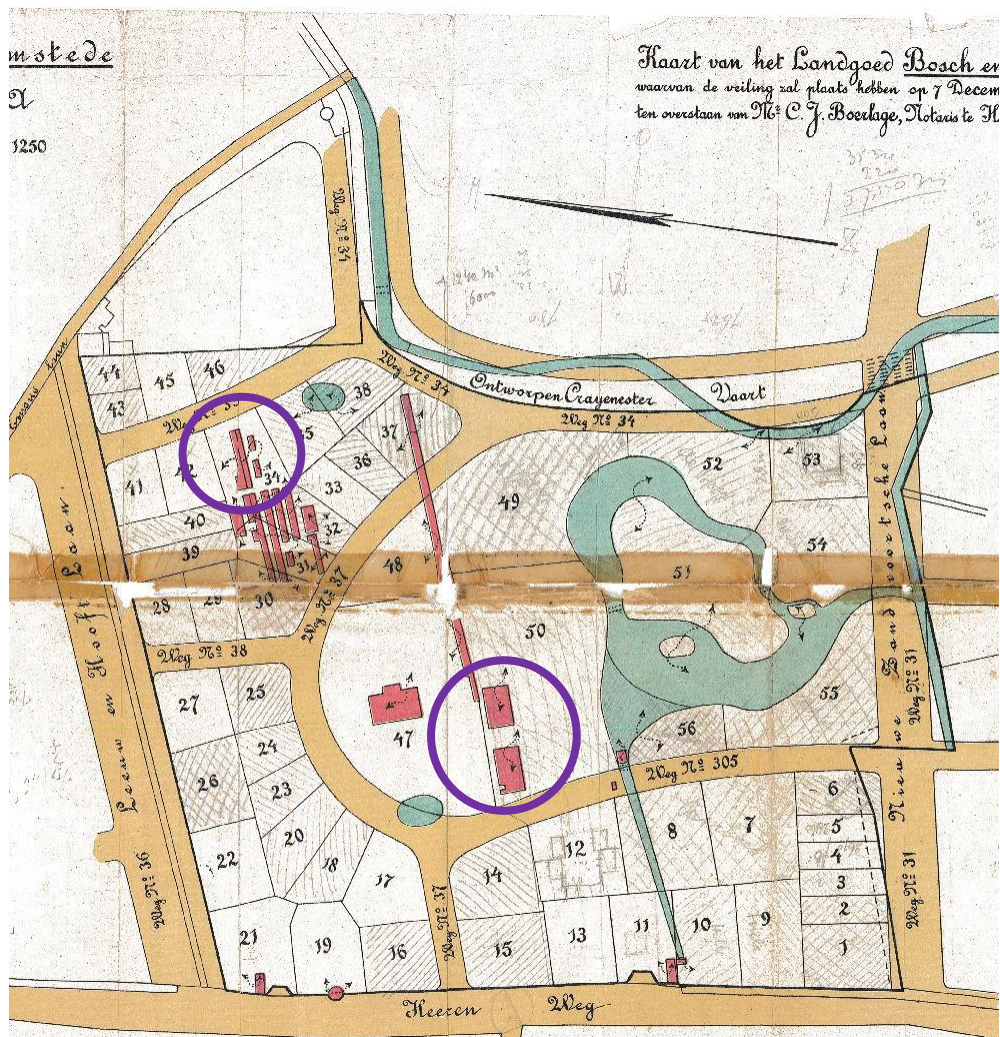


1 Detail van Bosch en Hoven in 1765. Rechts de buitenplaats met siertuinen, rechtsboven de boomgaarden, links de genummerde akkers met grazend vee. (Kaart van de buitenplaats Bos en Hoven, Varel, Jan van (1721-?), toegeschreven aan, NHA Inventarisnummer NL-HlmNHA_560_002435_XXL

Van buitenplaats naar villawijk

In 1919 kocht de gemeente Heemstede de buitenplaats met omliggende grond om er een woonwijk te ontwikkelen. De plannen voor nieuwe straten staan al op deze veilingkaart van 1921. Het langgerekte volume op perceel 34 (linksboven, omcirkeld) betreft de huidige Jacob Catslaan 7. De twee andere omcirkelde gebouwen zijn de nog bestaande dienstwoningen aan de Caspar Fagellaan, beide Rijksmonument.

Het hoofdhuis bleef aanvankelijk gespaard, tot een brand in 1935 tot sloop leidde. Behalve de Jacob Catslaan 7 resteren nog twee dienstwoningen, nu gelegen aan de Caspar Fagellaan 10 en 8. Deze twee gebouwen dateren uit de late 18e eeuw en zijn Rijksmonument. Verder zijn er tegenwoordig nog overblijfselen van de roemruchte buitenplaats herkenbaar in stratenpatronen, waterlopen etc. Verschillende onderdelen van de buitenplaats (beeldengroepen, klokpartijen en zelfs de gehele 18e eeuwse theekoepel) zijn herplaatst op andere locaties.



Veilingkaart van het landgoed Bosch en Hoven in 1919. Omcirkeld zijn de gebouwen die nu nog bestaan, waaronder Jacob Catslaan nummer 7. (kaart Collectie HVHB, uit: Marloes van Buuren: Bosch en Hoven, van buitenplaats tot bouwterrein, in: HeerlijkHeden 177, zomer 2018, blz. 36-43)

Toelichting algemene Historische waarde

Het gebouw, inclusief de andere stal- en boerderijgebouwen, is zichtbaar op de kaart van 1919. Hoe lang het stalgebouw er toen al stond, is zonder aanvullend onderzoek niet met zekerheid te zeggen. De buitenplaats is in 1859 van eigenaar gewisseld, waarbij we dankzij de publieke veiling weten welke bijgebouwen en gronden de buitenplaats op dat moment omvatte. Er wordt onder andere melding gemaakt van "*Boerderij, met als Zwitsers huis gebouwde Huismanswoning, Rundvee- en schapenstallen*", gelegen op onder andere perceelnummer 131 van de kadastrale minuut van Heemstede, Sectie A. Op dit perceel (nu met andere nummering) is de Jacob Catslaan 7 gelegen. Het is dus mogelijk dat het omschreven stallengebouw voor rundvee de Jacob Catslaan 7 betreft. Nader bouwhistorisch onderzoek kan hier uitsluitsel over geven.



Toelichting hoge zeldzaamheidswaarde:

Waar koetshuizen en dienstwoningen van verdwenen buitenplaatsen vrij algemeen bewaard zijn gebleven, zijn 19^{de}-eeuwse stalgebouwen als onderdeel van een buitenplaats uiterst zeldzaam. Omdat de hoofdvorm en opzet nog redelijk gaaf gebleven is, geldt dat het pand ook nog afleesbaar is als stalgebouw. Dit is een belangrijke karakteristiek van het pand. Er zijn weinig tot geen vergelijkbare voorbeelden in de Haarlemse context bekend.